

**YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRENEN İRANLILAR İÇİN
DİL BİLGİSİ KONULARININ SIRALANMASINA YÖNELİK BİR
ÖNERİ**

**A SUGGESTION TO IRANIAN LEARNING TURKISH AS A
FOREIGN LANGUAGE ABOUT THE ORDERING OF GRAMMAR
TOPICS**

Umut BAŞAR*

Özet:

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi literatüründe bazı araştırmacıların dil bilgisi sıralaması örneği sunduğu ve yabancı dil olarak Türkçe öğretim setlerinde de farklı dil bilgisi sıralamalarının takip edildiği görülmektedir. Her yıl binlerle ifade edilebilecek bir kitle, İran genelinde yabancı dil olarak Türkçe öğrenmektedir. İran'da yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde özellikle *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* öğretim seti ile *Yedi İklim Türkçe* öğretim setinin kullanıldığı görülmektedir. Bu iki Türkçe öğretim setinin dil bilgisi öğretimi bakımından birbirinden oldukça farklı anlayışlara sahip olduğu ileri sürülebilir. Bu noktadan hareketle, bu çalışmanın amacı, İran'da yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılmak üzere Türkçe dil bilgisi konularının Türkçe öğrenen İranlıların (Fars soylu) hazırbulunuşluk özelliklerine uygun bir şekilde sıralanmasına yönelik bir öneri sunmaktır. Bu doğrultuda, Yunus Emre Enstitüsü Tahran Türk Kültür Merkezinde üç yıllık süre zarfında hedef kitlenin dil bilgisi öğrenim süreci gözlemlenerek hedef kitlenin çeşitli sebeplerden dolayı oldukça rahat kavradıkları ve kavramakta zorlandıkları dil bilgisi yapıları belirlenmeye ve dil bilgisi konularının öğretiminde yeni bir sıralama ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İran, Dil Bilgisi Sıralaması, Yabancılar Türkçe Öğretimi.

Abstract:

In the literature of teaching Turkish as a foreign language, it is seen that some researchers provide examples of grammar ordering and different grammar ordering is followed in the sets of teaching Turkish as a foreign language. Every year, a mass that can be expressed in thousands learns Turkish as a foreign language throughout Iran. It is seen that especially the teaching set of *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* and the teaching set of *Yedi İklim Türkçe* are used in teaching Turkish as a foreign language in Iran. It can be put forward that these two Turkish teaching sets have quite different understandings in terms of grammar teaching. From this point of view, the aim of this study is to present a suggestion for the use of Turkish grammar

---

* Okt., Yunus Emre Enstitüsü – Tahran/İran umutbasar_35@hotmail.com

topics in order with the aim of being used in the teaching of Turkish as a foreign language in Iran, in order to comply with the readiness characteristics of the Iranian (Persian origin) learning Turkish. In this direction, in Yunus Emre Institute Tehran Turkish Cultural Center, it has been tried to find out the grammar structures which the target people can understand easily and have trouble in understanding because of various reasons by observing the grammar learning process in a three-year period, and from this point, it has also been tried to introduce a new order in the teaching of grammar topics.

Key words: Iran, Grammar Order, Teaching Turkish to Foreigners.

GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti'nden sonra Türk nüfusunun en yoğun olduğu ülke olarak nitelendirilebilecek İran'da "11. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar bölgenin siyasi egemenliği de Türklerin elindedir. 80 milyona yaklaşan nüfusun neredeyse yarıya yakını başta Azerbaycan Türkçesi olmak üzere Türkçenin farklı kollarını konuşmaktadır." (Gökdağ ve Doğan, 2016, s. 7). Bu durumu Kafkasyalı (2009, s. 15), "Türklerin başlangıçtan bu yana anayurt dışında etkili olup, âdeta ikinci vatan hâline getirdikleri ve belli başlı kültür bölgelerimizden birini yarattıkları alanların başında hiç şüphesiz günümüz İran coğrafyası yer alır." sözleriyle de doğrulamaktadır.

İran coğrafyasında, Türkler tarafından kurulan güçlü devletler ile birlikte şiir ve edebiyat alanında Farsçanın altın devrini yaşadığı (Sevim ve Merçil, 2014, s. 638) belirtilmekte olup ve gene söz konusu devletler ile birlikte Türkçe ve Farsça arasındaki karşılıklı etkileşimin en üst seviyeye çıktığını iddia etmek mümkündür. Öyle ki Dilberipur (1995) tarafından yazılan "Türkçe-Farsça Ortak Kelimeler Sözlüğü" isimli eserde 6000'den fazla ortak kelimenin yer alıyor olması Türkçe ve Farsça arasındaki etkileşimin derinliğine bir delil olarak düşünülebilir. Nitekim Osmanlı Türkçesi dönemine doğru gidildikçe Türkçe ve Farsça arasındaki ortak kelime sayısının artacağını belirtmek mümkündür. Ayrıca Türkçe ve Farsça arasındaki etkileşimin tek taraflı olmadığını vurgulamak gerekir. Bu bağlamda, İranlı dil uzmanı ve sözlük yazarı Mo'in (1385, s. 14), Türk hanedanlarının İran'daki hâkimiyeti sebebiyle çok sayıda Türkçe kelimenin Farsçaya girdiğini belirtmektedir. Bu tespiti Köprülü (1938), "XVI. asra kadar İran sahasına yeni yeni birçok Türk unsurlarının gelmesi, bu suretle Türk ve Fars unsurlarının İran ve Afgan sahalarında yan yana ve aynı siyasi hâkimiyet altında müşterek bir hayat geçirmeleri, her iki unsurun da aynı kültür çerçevesi içinde yaşamaları ve daha bu gibi birçok amiller, Türk ve Fars dillerinin birbiri üzerinde karşılıklı izler bırakmasını zarurî kılmıştır." ifadeleriyle doğrulamaktadır.

Türkçe ve Farsça arasındaki karşılıklı etkileşimin sadece kelime ödünçlemesi düzeyinde olmadığı görülmektedir. Deyim ve atasözleri bakımından da bu iki dil arasında ciddi benzerlikler bulunmaktadır. Tokmak (2001) tarafından kaleme alınan “*Telaffuzlu Türkçe-Farsça Ortak Deyimler Sözlüğü*” isimli eser, karşılıklı alışverişin sadece kelime ödünçlemesi düzeyinde kalmadığına ciddi bir şekilde işaret etmektedir. Ayrıca Boylu (2014) tarafından yapılan “*Dil Kültür İlişkisi ve İran’da Türkçe Öğretimine Etkisi*” isimli araştırmada da Farslara Türkçe öğretimde kullanılabilecek günlük hayatta sık kullanılan 380 ortak kelime, 34 atasözü ve yaklaşık 200 deyim tespit edildiği dikkate çekilmektedir. Bu dil unsurlarının dışında Türkçe ve Farsçanın gramatikal olarak da birbirini dikkate değer şekilde etkilediğini savunmak mümkündür. Bu doğrultuda Eker (2008), “*Klasik Farsça döneminden itibaren erillik-dişillik gibi kimi Aryanca özelliklerini yitiren, gramerce basitleşen Farsça (Perry, 2006), Altay ve Ural dilleri arasında köprü görevi gören Fince, hatta Çuvaşçaya benzer şekilde, farklı tipolojilere sahip Hint-Avrupa dilleri ile Türk dilleri arasında âdeta bir bağlantı dilidir. Bu süreçte, Türkçenin ‘çekici özelliklerin çoğuna sahip bir dil’ olmasının yanı sıra, çok yönlü ve karmaşık genel eğilimler, yani evrensel dilbilgisi ve bölgesel eğilimlerin hazırlayıcı, ilişkinin harekete geçirici etkisi ile Farsça, farklı ölçülerde Türkçe tipolojiye yakınlaşmış (bk. Johanson, 2002), Türkçe de biçim, sözdizimi ve söz varlığı düzeylerinde Farsçadan etkilenmiştir.*” yorumunda bulunmaktadır.

Özellikle Türkiye ve İran arasındaki uzun bir müddetten beri süregelen ve Türkçe ile Farsçada açık bir şekilde yansımaları görülebilen tarihî ilişkiler ve günümüz İran’ındaki bazı sosyoekonomik sebeplerin de etkisiyle, hâlihazırda başta başkent Tahran olmak üzere İran’ın pek çok şehrinde Türkçe kurslarının açıldığı ve bu kurslarda 14-84 yaş aralığında hemen hemen her meslek grubundan binlerce bireyin Türkçe öğrendiği ve ayrıca Türk diline ve kültürüne olan ilginin günden güne arttığı görülmektedir. Yalnızca Tahran’da faaliyet gösteren Yunus Emre Enstitüsü Tahran Türk Kültür Merkezinin açıldığı yıl olan 2012’den bu güne kadar yaklaşık 7200 kişiye Türkçe öğretildiği dikkate alınırsa ülke genelinde mevcut olan Türkçe öğrenme eğiliminin derecesi hakkında bir fikir edinilebilir.

Bizim tespit edebildiğimiz kadarıyla Tahran’da 12 adet özel dil merkezinde, İran genelinde ise 13 adet özel dil merkezinde Türkçe öğretilmektedir (Başar ve Boylu, 2015, s. 36-37). Kuşkusuz bütün İran genelinde Türkçe öğreten özel dil merkezlerinin sayısı verilen bu rakamın üstündedir. Buna Tahran Allame Tabatabai Üniversitesi ve Urumiye Üniversitesi Türkoloji bölümleri de eklendiğinde Türkçe öğrenen kitlenin büyüklüğü kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

İran’da Türkçe öğrenen kesimin önemli bir çoğunluğunu oldukça çeşitli gerekçelerle Türk soylular oluştursa da ülke genelinde Türkçe

öğrenenlerin tamamını kapsayan bir tahmin yürütüldüğünde yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Farsların sayısının da hiç de azımsanmayacak miktarda olduğu söylenebilir. Bu yargıya paralel olarak Akpınar (2001, s. 42), “*Bugün Tahran ve Tebriz gibi şehirlerde Farslara Türkçe öğreten birçok kitap satılmaktadır.*” demektedir.

Bu çalışmada, İran genelinde yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Fars soylu hedef kitle düşünülmüştür. Bu noktadan hareketle çalışmanın amacı, İran’da yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılmak üzere, Türkçe dil bilgisi konularının Türkçe öğrenen İranlıların (Fars soylu) hazırbulunuşluk özelliklerine uygun bir şekilde sıralanmasına yönelik bir öneri sunmaktır. Çalışmada, eylem araştırması yöntemi kullanılmıştır. Eylem araştırması, bir okulda çalışan yönetici, öğretmen, eğitim uzmanı veya diğer tür kuruluşlarda çalışan mühendis, yönetici, planlamacı, insan kaynakları uzmanı gibi bizzat uygulamanın içinde olan kişiler tarafından uygulanır. Uygulayıcının doğrudan kendisinin ya da bir araştırmacı ile birlikte gerçekleştirdiği ve uygulama sürecine ilişkin sorunların ortaya çıkarılması ya da hali hazırda ortaya çıkmış bir sorunu anlama ve çözmeye yönelik veri toplama ve analiz etmeyi içeren bir araştırma yaklaşımıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s. 295). Bu doğrultuda, Tahran Yunus Emre Enstitüsünde üç yıllık süre zarfında Fars soylu kitleye yönelik, dil bilgisi öğretim süreci gözlemlenerek hedef kitlenin çeşitli sebeplerden dolayı oldukça rahat kavradıkları ve kavramakta zorlandıkları dil bilgisi yapıları belirlenmeye, bu noktadan hareketle dil bilgisi konularının öğretiminde yeni bir sıralama ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1.YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE DİL BİLGİSİ ÖĞRENME ALANI

Gerek ana dili öğretiminde ve gerekse yabancı dil öğretiminde, dil bilgisi öğretiminin kapsamı, niteliği, yöntemi ve gerekliliği üzerindeki tartışmaların devam ettiği görülmektedir. “*Dil bilgisi öğretimi konusunda, yapıları belirtik (açık) ya da örtük olarak aktarmak, olabildiğince anadildeki öğretim sırasını izlemek, belli bir öğrenim sırası izlemeden bu sırayı öğrencilerin kendi başlarına keşfetmelerini sağlamak ve hatta dilbilgisini yok saymak gibi çok farklı bakış açıları ortaya konmuştur. Bunlar doğrultusunda farklı birçok öğretim modeli ortaya çıkmıştır*” (Güven ve Özmen, 2016, s. 235). Ancak özellikle yabancı dil öğretiminde dil bilgisinin göz ardı edilemeyecek bir öğrenme alanı olduğu iddia edilebilir. Bu yargıyı Kurt (2016, s. 25) da, “*Sonuç olarak Türkçenin yabancılarla öğretiminde dil bilgisine ait bilgi ve kurallar bütünüünün göz ardı edilemez bir yeri ve işlevi vardır; ne var ki bunların verilme biçimi ile becerilerle ilişkilendirilmesi hayatî bir önem taşımaktadır.*” sözleriyle desteklemektedir. Bu noktadan hareketle dil bilgisi öğretiminin işlevi ve metodu üzerine tartışmak faydalı olacaktır.

Bir dili, ana dili olarak edinen birey dil bilgisi bilmemesine rağmen iletişim kurabilmekte ve daha sonra okul ortamında ana dilinin kurallarını sezmede ya da fark etmektedir. Ancak bir dili yabancı dil olarak öğrenen bireyler için dil bilgisi öğretimi iletişim kurmak için bir anahtar işlevi görmektedir. Dil bilgisi öğretimindeki gerekliliği Barın (1994, s. 54) “*İnsan ana dilini öğrenirken dil bilgisine ihtiyaç duymaz. Uzun bir zaman içinde ezber, tekrar ve benzetme yoluyla dil öğrenilir. Yabancılara Türkçe öğretmek içinse dil bilgisine ihtiyaç vardır. Çünkü öğrenciler ana dilleri dışında bir dili öğrenmektedirler. Ve öğrendikleri dili kendi ana dilleriyle devamlı karşılaştırmaktadırlar*” sözleriyle ifade etmektedir.

Yabancı dil öğretiminde, genel bir ifade ile hedef kitlenin amaç dilde okuma, dinleme, konuşma ve yazma becerilerinin geliştirmesine çalışılmaktadır. Dil bilgisinin bu beceri alanlarının gelişmesinde doğrudan etkisinin bulunmadığını ileri sürmek mümkün değildir. “*Dilin etkili kullanımı söz konusu olduğunda, dil bilgisi dinleme, okuma, yazma ve konuşma gibi beceri alanlarından farklı ama hepsiyle ilişkili bir alandır. Bu yönüyle de dil bilgisi önemlidir*” (Göçen ve Okur, 2013, s. 334). Dil bilgisi öğretimini, dört temel dil becerisinden ayrı olarak düşünmemek ve becerilerle bir bütünlük ya da paralellik gözeterek yapmak amaçlanmalıdır. Bu doğrultuda Kılınç ve Duru (2012, s. 304) da, dil bilgisi dersinin amacının dil öğrenme aşamasındaki bireylere dilin doğru kullanımını öğretmek olduğu ve bunu sağlamak için derslerde bütün dil becerilerinin kullanmak gerektiğini vurgulamaktadır.

Dil bilgisi öğretimin bir amaç değil anlatma ve anlatma becerilerini etkili kullanmada önemli araç olduğu düşüncesinden hareket edilmeli, mekanik alıştırmaya dayalı bağlamdan kopuk ezber odaklı çalışmalardan uzak durulmalıdır. Hem ana dili hem de ikinci veya yabancı dil öğretimi içerisinde, dil bilgisi öğretiminin amacı, hedef dil hakkında birbirinden kopuk bilgiler vermek değil, dilin üretim olanaklarını tanıtmak, dolayısıyla dilin nasıl kullanılabileceğini gösterip, kavratıp dili kullandırmayı sağlamaktır (Durmuş, 2013, s. 227). Hedef kitle tarafından kullanılmayan diğer bir tabirle bilgi düzeyinden beceri düzeyine aktarılmayan eğitim girdilerinin kalıcı olması da mümkün değildir.

Dil bilgisi öğretimi olmaksızın bir yabancıya hedef dilde okuduğu veya dinlediği bir metni bütün ayrıntılarıyla eksiksiz anlaması veya hatasını yapmadan, monotonluğa düşmeden etkili bir yazılı/sözlü anlatım örneği ortaya koymasını beklemek güçtür. Ancak dil bilgisi öğretimin geleneksel bir yaklaşımla tek taraflı ve işlevden kopuk bir şekilde verilmesi de doğru olmayacaktır. “*Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde dil bilgisi öğretimi birtakım kuralların ezberletildiği bir ders olarak değil; okuma, dinleme, yazma ve konuşma becerileriyle koşut bir şekilde ele alınmalıdır. Kuraldan uygulamaya gitmek yerine somut örneklerden kurala ulaşmak, kuralı*

sezdirmek tercih edilmelidir” (Kocayanak, 2016, s. 157). Yani dil bilgisi öğretiminde verilen yapının işlevleri ve kullanım alanları üzerine odaklanılmalı ve öğretilen bilgilerin uygulamaya dönük bir şekilde özümsemesine ağırlık verilmelidir.

Hedef kitleye yeni bir dil bilgisi yapısı öğretildikten sonra, hedef kitleden yeni yapıyı kullanarak konuşup yazması istenebilir ayrıca öğretilen yeni yapının farklı işlevlerinin kullanıldığı özgün okuma ve dinleme metinleri üzerinde çalışmalar yapılabilir. Bu noktada amaç dil bilgisi öğretimini tek taraflı ve monoton bir süreç olmaktan kurtarmak ve hedef kitlede öğrenilen bilginin gerçek hayatta işine yarayacağı izlenimini uyandırarak öğrencilerin motivasyon düzeyini artırmaktır. Çünkü bir dilin kurallarını bilmek, o dili iyi derece kullanıyor olmak anlamını taşımaz. Sınıf içerisinde bağlamdan ve gerçek hayatın karmaşısından kopuk olarak verilen dil bilgisi kurallarının kavranıp beceri haline dönüştürülmesi oldukça zordur. Bu noktada dil bilgisi öğretim sürecinin gerçek hayatta sınırsız derece cümle kurmak için gerekli olduğu eğitici tarafından vurgulanarak buna uygun görseller, videolar, ses kayıtları, kurgusal olmayan materyaller, gerçeğe uygun çalışma etkinliklerin mümkün olduğu kadar sınıf içine taşınması yararlı olacaktır.

Dil bilgisi öğretiminde diğer bir husus ise hedef kitle özellikleridir. Türkiye’de, yabancı dil olarak Türkçe öğreten kurumlarda genellikle türdeş olmayan (heterojen) sınıflarda öğretim yapılmaktadır. Aynı özelliklere sahip olmayan hedef kitlede özellikle sezdirme yönteminin kullanılmasının zorlaştığı bilinmektedir. Çünkü her birey yeni öğrendiği dil bilgisi yapısını ana diliyle mukayese ederek zihninde kodlamakta ve ayrıca sezme yetisinin de bireyden bireye farklılaştığı bilinmektedir. Ancak türdeş (homojen) bireylerden oluşan ve aynı hazırbulunuşluk özelliklerine sahip bireylere özgü yeni bir dil bilgisi öğretim süreci de tasarlanabilir. Bu süreç içerisinde, dil bilgisi konularının veriliş sırası da söz konusu olmak üzere pek çok şey hedef kitle özellikleri dikkate alınarak yeniden düzenlenebilir.

2. İRAN’DA YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN DERS KİTAPLARINDA DİL BİLGİSİ KONU SIRALAMASI

Yabancı dil olarak Türkçe öğretim setlerine genel olarak bakıldığında dil bilgisi öğretimin becerilerle birlikte ele alındığı görülmektedir. Ancak sadece dil bilgisi öğretmek amacıyla yazılmış kitaplar da göze çarpmaktadır. Kılınç ve Duru (2012, s. 319) tarafından yapılan bir çalışmada “*Günümüzde Yaygın Olarak Kullanılan Dil Bilgisi Kitapları*” başlığı altında 20 adet eserin verildiği görülmektedir. Bu rakamı, yapılacak olan kapsamlı bir tarama ile en az iki katına çıkarmak mümkündür. Bu kitaplardaki dil bilgisi sıralamasında çeşitli benzerlikler ve farklılıklar göze çarpmaktadır. Ayrıca

Barın (2004), Güzel ve Barın (2013) ve Kurt (2016) tarafından çeşitli dil bilgisi sıralamalarının yapıldığı görülmektedir.

İran genelinde yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Ankara Üniversitesi TÖMER tarafından hazırlanan “*Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti*” (Ed. N. Engin Uzun) ile Yunus Emre Enstitü tarafından hazırlanan “*Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti'nin*” (Ed. Erol Barın vd.) ağırlıklı olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu iki öğretim seti arasında dil bilgisi öğretimi yaklaşımı bakımından ciddi farklılar göze çarpmaktadır.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti temel orta ve yüksek olmak üzere üç adet ders ve çalışma kitabından, *Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti* ise A1, A2, B1, B2, C1 ve C2 olmak üzere altı adet ders ve çalışma kitabından oluşmakta olup her iki setin de öğretmen kitabı mevcuttur. “*Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti*” incelendiğinde dil bilgisi öğretim bölümlerinin yüksek seviye ders kitabı da dâhil hemen hemen her ünite ve her alt başlıkta mevcut olduğu dikkati çekmektedir. Çalışma kitaplarının önemli bir bölümü de dil bilgisi alıştırmalarına ayrılmış durumdadır. Eser bu haliyle Türkiye’deki Türkçe öğretim merkezlerinde yabancı dil olarak Türkçe öğrenen hedef kitle için hazırlandığı izlenimini vermektedir.

Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti’nde ise dil bilgisi konularının *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti*’ne göre ciddi oranda az olduğu ilk bakışta göze çarpmaktadır. Yunus Emre Enstitüsünün yurt dışında faaliyet gösteren yaklaşık 40 merkezindeki hedef kitle göz önüne alınarak hazırlanan bu Türkçe öğretim setinde dil bilgisi alıştırmalarına oldukça ciddi bir şekilde ağırlık vermeden hedef kitlenin iletişim kurma yetisi geliştirmek amaçlanmıştır. Bu sebeple söz konusu öğretim setinde; mekanik dil bilgisi etkinlikleri arındırılarak iletişim kurmaya yönelik gerçek toplumsal durumlar ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır. Aşağıdaki tablolarda yukarıda ismi geçen Türkçe öğretim setlerinin temel seviyedeki dil bilgisi sıralaması verilmiştir:

Tablo1: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti Temel Seviye Dil Bilgisi Sıralaması

TEMEL SEVİYE A1	TEMEL SEVİYE A2
<p>1. ÜNİTE: *Koşaç Tümcəsi -(y)im, -sın, -, -İz, -sınız, -(lEr) *Sıralama -(I)ncı * Varoluş Tümcəsi var, yok</p> <p>2. ÜNİTE: *Şimdiki Zaman (genel) -(İ)yor * Durum (yönelme, kalma, çıkma) -(y)E, -DE, -Den * İlgeçler -(y)E kadar, -DEn önce, -DEn sonra *Ulaçlar -DİktEn sonra, -mEdEn önce</p> <p>3 ÜNİTE: *İyelik Ekleri * Ad Tamlaması (belirtisiz) * Ad Tamlaması (belirtili) *Ad Tamlaması (zincirleme)</p> <p>4. ÜNİTE: *Geçmiş Zaman (belirtili) -Dİ *Koşaç Tümcəsi (hikâye kipi) -(y)dİ (< i - di) *Ulaçlar -(y)ken (< i-ken) * Şimdiki Zaman (hikâye kipi) -(i)yordu (< i-di) * Bağlaçlar-İlgeçler ile (> (y) lE)</p> <p>5. ÜNİTE: * Emir Kipi -sın, -(y)In(İz), -sın(lEr) * İstek Kipi -(y)E * Sıfatlaştırma -II, -sız * Karşılaştırma -dEn daha * Üstünlük en</p> <p>6. ÜNİTE: *Durum (belirtme) -(y)İ *Şimdiki Zaman (resmi) -mEktE * İlgi eki -ki * Bağlaçlar -de/-da</p>	<p>7. ÜNİTE: * Gelecek Zaman -(y)EcEk *Koşaç Tümcəsi (gelecek zaman) olacak *Gelecek Zaman (hikâye kipi) -(y)EcEktİ / (< EcEk idi) * Eşitlik -cE *Görelilik -(y)E göre * İlgeçler gibi, kadar</p> <p>8. ÜNİTE: *Geçmiş Zaman (belirsiz) -mİş *Koşaç Tümcəsi (rivayet kipi) -(i)mİş (< i-miş) *Şimdiki Zaman (rivayet kipi) -(i)yormuş *Gelecek Zaman (rivayet kipi) -(y)EcEkmiş * Pekiştirme -Dir</p> <p>9. ÜNİTE: * Geniş Zaman -(E/İ)r * Yeterlik -(y)Ebil- / -(y)EmE * Geniş Zaman (hikâye kipi) -(E/İ)rdİ * Geniş Zaman (rivayet) -(E-İ)rmiş</p> <p>10. ÜNİTE: *Adlaştırma -mE, -mEk, -(y)İş * Adlaştırma (+İyelik) + Durum -mE/-mEk/-(y)İş + durum * Dolaylı Anlatım (emir kipi) "...” / -mE</p> <p>11. ÜNİTE: * Ulaçlar -(y)İp / -mEdEn * Ulaçlar -(y) ErEk * Ulaçlar -(y)E...-(y)E</p> <p>12. ÜNİTE: * Ulaçlar -mE (+iyelik) için / -mEk için * Ulaçlar -mEk üzere * Bağlaçlar çünkü, bu nedenle, bu yüzden</p>

Tablo 1'e dikkat edildiğinde *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* öğretim setinde temel seviyede birleşik zamanlardan bazıları, isim-fiiller, zarf fiillerin bir kısmının verildiği görülmektedir. Her ünite en az üç en fazla

beş yeni dil bilgisi yapısının verildiği dikkati çekmektedir. Türkiye’de Türkçe öğrenen ve etkili bir yazma becerisine ihtiyaç duyan bir hedef kitle için yukarıdaki sıralamanın gerekli olduğu düşünülebilir ancak Türkiye dışında ve genellikle bireysel ihtiyaçlar için Türkçe öğrenen İranlı bir hedef kitle için yukarıdaki sıralamanın uygun olduğu ileri sürmek mümkün değildir. Örnek vermek gerekirse; gelecek zaman ve geniş zamanın hikâye ve rivayet kiplerinin temel seviyedeki İranlı (Fars soylu) bir hedef kitle tarafından kavranması, bu zamanların muadilinin Farsça bulunmaması sebebiyle oldukça zordur. Bu zamanların öğretimi temel seviye yerine orta seviyeye bırakılabilir.

Tablo 2: *Yedi İklim Türkçe* Öğretim Seti Temel Seviye Dil Bilgisi Sıralaması

TEMEL SEVİYE A1	TEMEL SEVİYE A2
<p>1. ÜNİTE: * mı ? / değil * var / yok *Çokluk eki (-lar) * bu, şu, o; burada, şurada, orada *Bulunma hâli eki (-dA)</p>	<p>1. ÜNİTE: * Belirsiz geçmiş zaman (-mış) *Ad cümlelerinde belirsiz geçmiş zaman * -dan önce, -dan sonra * -dıktan sonra, -madan önce</p>
<p>2. ÜNİTE: *Emir *Şimdiki zaman (-yor) *Şahıs zamirleri *İyelik *Hâl ekleri</p>	<p>2. ÜNİTE: * Pekiştirme * gibi, kadar</p>
<p>3. ÜNİTE: *Belirli Geçmiş Zaman (fiillerde) -(İ)Dİ *Ek Fiil (isim cümlelerinde kullanımı) -(İ)Dİ *Zaman Zarfları * -mak istemek * -ile / -yla *Belirtme hâl eki * -İ, -sİz, -İlk *saat, dakika, buçuk, yarım, çeyrek * -I... geçmek, -A... var, I... geççe, -A... kala</p>	<p>3. ÜNİTE: *Geniş Zaman (-ır / -ar / -r) * -ca, a göre * bu yüzden / bu sebeple * belki ... belki... * hem... hem... * ne... ne... * ya... ya... * ister... ister...</p>
<p>4. ÜNİTE: *İyelik * -dan... -a kadar *Gelecek adam</p>	<p>4. ÜNİTE: * -ma / -mak / -İş * Dolaylı anlatım (emir kipi)</p>
<p>5. ÜNİTE: *İsim Tamlamaları</p>	<p>5. ÜNİTE: * -(y)ıp * -madan * -(y)arak * -(y)a... -(y)a</p>
<p>6. ÜNİTE: * -ki / Daki * -(ı)ncı</p>	<p>6. ÜNİTE: *Yetelik (-abilmek)</p>
<p>7. ÜNİTE: * -den daha ... * -dan beri, -dır</p>	<p>7. ÜNİTE: * -mek için * -mak üzere * ... diye sormak / cevap vermek</p>
<p>8. ÜNİTE: ---</p>	<p>8. ÜNİTE: * -an / -en</p>

Tablo 2’ye dikkat edildiğinde *Yedi İklim Türkçe* öğretim setinin, *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* dil bilgisi öğretimi bakımından daha sade olduğu anlaşılmaktadır. *Yedi İklim Türkçe* öğretim setinde temel seviyede

sadece beş temel zamanın verildiği, bazı ünitelerde dil bilgisi öğretiminin hemen hemen hiç yapılmadığı ve öğretim setinde dil bilgisi konularının anlatıldığı bölümlerde mekanik alıştırmalara yoğunlaşmadığı görülmektedir. Yurt dışında yabancı dil olarak Türkçe öğrenen genel bir kitlenin ihtiyaçları düşünüldüğünde *Yedi İklim Türkçe* öğretim setindeki yaklaşımın yerinde olduğu ileri sürülebilir.

Tablo 3: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti Orta Seviye Dil Bilgisi Sıralaması

ORTA SEVİYE B1	ORTA SEVİYE B1
<p>1. ÜNİTE:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Gereklilik -mEli *Gereklilik (hikaye kipi) -mEİlydİ * Gereklilik (rivayet kipi) –mEİlymİş *Gereklilik -mEk/-mE +iyelik gerek (-) / lazım * Zorunluluk -mEk zorunda/mecburiyetinde, -mEyE mecbur kalmak <p>2. ÜNİTE:</p> <ul style="list-style-type: none"> *İşteşlik birbiri * Dönüşlülük kendi * Pekleştirme kendi * Dönüşlü Çatı -(İ)n * İşteş Çatı -(İ)ş <p>3. ÜNİTE:</p> <ul style="list-style-type: none"> *Dilek Kipi -sE * Dilek (hikaye) Kipi (keşke) -sEydi * Ulaçlar -(y)ken <p>4. ÜNİTE:</p> <ul style="list-style-type: none"> *İlgeçler -DEn beri/-Dİr * Ulaçlar -Dik + iyelik + -(n)DEn beri * Ulaçlar (Dİ)...-(y)Eİİ <p>5. ÜNİTE:</p> <ul style="list-style-type: none"> *Koşul Kipi zaman+(y)sE * Koşul Kipi (koşaç tümceleri) -(y)sE * Dilek (hikâye) Kipi (eğer) -sE(ydi) <p>6. ÜNİTE:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Ettirgen Çatı * Çoklu Ettirgen Çatı * İşteş Çatı + Ettirgen Çatı	<p>7. ÜNİTE:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Edilgen Çatı tarafından /-cE öbeği -İİ * (İşteş)+(Ettirgen)+(Edilgen) Çatı <p>8. ÜNİTE:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Ortaçlar (öznesel) -(y)En, -(y) EcEk, -mEktE, -mİş olan * Ortaçlar (tümleçsel) –Dik, -(y)EcEk +iyelik / -(y)EcEk, -mEktE, -mİş ol +duk +iyelik * Ortaçlar (sözlüksel) -(E/İ)r, -mEz, -Dik, -(y)EcEk, -mİş <p>9. ÜNİTE:</p> <ul style="list-style-type: none"> *Ulaçlar –Dik/ -(y)EcEk +iyelik + -(n)dE -Dik / -(y)EcEk +iyelik zaman * Ulaçlar –Dik/ -(y)EcEk +iyelik sırada, -(y)İncE, -(E/İ)r...-mEz * Ulaçlar -(y)EnE/ -(y)İncEyE kadar / dek Ulaçlar -(y)EnE/-(y)İncEyE kadar / dek <p>10. ÜNİTE:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Dolaylı Aktarım (bütün zamanlar) * Dolaylı Aktarım (evet/hayır soruları) * Dolaylı Aktarım (koşaç tümcesi) * Dolaylı Aktarım (kipler) <p>11. ÜNİTE:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Ulaçlar -Dik/ -(y)EcEk +iyelik için -DİK / -(y)EcEk +--(n)dEn * Nedenleştirme dolayı/nedeniyle/yüzünden * Nedenleştirme diye * Adlaştırma (genel) –mE/-Dik /-(y)EcEk +iyelik +-(n)E/-(n)DE / -(n)DEn / -(n)İ <p>12. ÜNİTE:</p> <ul style="list-style-type: none"> *Ulaçlar –Dik / -(y)EcEk +iyelik halde *Ulaçlar –mEsİnE rağmen/karşın *Karşıtlık -(y)E rağmen/karşın, -sE dE bile

Tablo 3 incelendiğinde *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* öğretim setinin orta seviyesinde, temel seviyede olduğu gibi ciddi bir dil bilgisi

öğretimin mevcut olduğu dikkati çekmektedir. Fiil çatıları ile dolaylı aktarım cümlelerinin tamamının, şart kipinin ve zarf-fiillerin önemli bir kısmının orta seviyede verildiği görülmektedir. Ayrıca sıfat-fiillerin öğretimi de orta seviyede tamamlanmaktadır. Orta seviyede de her ünite de en az üç en fazla altı dil bilgisi yapısının verilmiş olması göze çarpmaktadır.

Tablo 4: Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti Orta Seviye Dil Bilgisi Sıralaması

ORTA SEVİYE B1	ORTA SEVİYE B2
<p>1. ÜNİTE: * - ken zarf – fiil eki * Birleşik zaman (-yordu)</p> <p>2. ÜNİTE: *İşteş çatı -ş</p> <p>3. ÜNİTE: *Dilek kipi (keşke) –sA *Şart kipi (eğer) –sA, -IrsA *Ad cümlelerinde şart * Dilek kipinin hikâyesi –sAydI</p> <p>4. ÜNİTE: *Gereklik kipi –mAlI *-All, -DIğIndAn beri, - DL... - All *Ettirgen çatı –Dir, -Ir, -t, -Ar</p> <p>5. ÜNİTE: *Dönüşlü çatı –n, -l * “kendi” dönüşlülük zamiri</p> <p>6. ÜNİTE: *Edilgen çatı -l, -n</p> <p>7. ÜNİTE: *Sıfat-Fiil Ekleri: –An, DIk, AcAk</p>	<p>1. ÜNİTE: * Sıfat-fiil ekleri: -Ar, -Ir, -r, -mAz, -Ası * Zarf-fiil ekleri: –Ana kadar / -IncAyA kadar -mAksIzIn * Bütün Zamanların Hikâyeleri</p> <p>2. ÜNİTE: * Sıfat-fiil eki –mIş *Zarf-fiil ekleri: –DIğI sırada, - DIğIndA, -DIğI zaman, -AcAğI zaman, - AcAğI sırada *Bütün Zamanların Rivayetleri</p> <p>3. ÜNİTE: *Dolaylı Anlatım İsimlerin Dolaylı Anlatım Fiillerin Dolaylı Anlatımı Emir Kipinin Dolaylı Anlatımı İstek Kipinin Dolaylı Anlatımı Soruların Dolaylı Anlatımı</p> <p>4. ÜNİTE: Zarf-fiil Ekleri *Boyunca *Süresince *-DIğI sürece *-DIğI zaman *-DIkçA *IncA *-Ar... -mAz *-AcAğI sırada</p> <p>5. ÜNİTE: *Gereklik Kipinin Dolaylı Anlatımı Zarf-fiil Ekleri *-DIğI için *DIğIndan *-AcAğI için *AcAğIndAn</p> <p>6. ÜNİTE: *Birleşik çatı</p> <p>7. ÜNİTE: Zarf-fiil ekleri *-mAk yerine *-AcAğInA *-AcAğI yerde *-mAktAnsA *DIğI takdirde *mAsI durumunda *-mAsI hâlinde</p> <p>8. ÜNİTE: *-I vermek *-A kalmak *-A durmak *-A yazmak *-A gelmek</p>

Tablo 4 incelendiğinde, *Yedi İklim Türkçe* öğretim setinde özellikle B2 seviyesinde bir yoğunluk dikkati çekmektedir. Sıfat-fiil ve zarf-fiillerin tamamına yakınının bu seviyede verildiği anlaşılmaktadır. *Yedi İklim Türkçe* öğretim setinde B2 seviyesinde dil bilgisi öğretimi tamamlandığı ve C1, C2 seviyelerinde dil bilgisi öğretimi yapılmadığı göz önünde bulundurulduğu bu seviyede yoğunluğun sebebi anlaşılabilir. Ayrıca fiil çatılarının birkaç üniteye yayılarak verilmesinin yerinde bir uygulama olduğu söylenebilir.

Tablo 5: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti Yüksek Seviye Dil Bilgisi Sıralaması

YÜKSEK SEVİYE B2	YÜKSEK SEVİYE C1
<p>1. ÜNİTE:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Birleşik Zamanlar (hikâye) * Birleşik Zamanlar (rivayet) * Birleşik Zamanlar (koşul) <p>2. ÜNİTE:</p> <ul style="list-style-type: none"> *Ulaçlar –DikçE, -Dik + iyelik sürece, süresince, boyunca * Ulaçlar –Dik / -(y)EcEk +iyelik kadar -(y)EcEk kadar * Ulaçlar: -Dik/-(y)EcEk +iyelik gibi <p>3. ÜNİTE:</p> <ul style="list-style-type: none"> *Birleşik Zamanlar zaman + ol- * Birleşik Zamanlar (genişlemiş) zaman + gibi ol- * Ulaçlar –cEsİNE, -(y)mİŞ gibi <p>4. ÜNİTE:</p> <ul style="list-style-type: none"> *Tezlik * Sürme *Yeterlik <p>5. ÜNİTE:</p> <ul style="list-style-type: none"> *Ulaçlar –mEkEnsE, -mEk varken, -mEk yerine -(y)EcEk + iyelik + (n)E, -(y)EcEk + iyelik yerde * Sıfatlar –sEl * Bağlaçlar –ki'liler <p>6. ÜNİTE:</p> <ul style="list-style-type: none"> *Ulaçlar –Dik / -(y)EcEk +iyelik+-(n)E göre -Dik + iyelik kadarıyla -Dik + iyelik takdirde -mE + iyelik durumunda *Olumsuzluk değil	<p>7. ÜNİTE:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Ulaçlar ... (y)E ... (y)E * Yinelemeler ... mİ... * Belirteçler hiç yoktan, hiç değilse <p>8. ÜNİTE:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Edilgen –İl + mEkE(DİR) * Ulaçlar –mEksİzİN * Belirteçler artık, zaten, şimdilik <p>9. ÜNİTE:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Ulaçlar –mEkIE, -mEkIE beraber/birlikte -mEkIE kalma-, Dik+iyelik –(y)LE kal- *Ulaçlar –mEk/-mE iyelik koşuluyla / şartıyla * Bağlaç ki <p>10. ÜNİTE:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Adlaştırma –mİŞ + İlk +iyelik var /yok/ ol- -Dik +(y)EcEk iyelik var/yok/ol- * Yinelemeler ...-mEsİNE / -mEsİNE... ... de ... * Belirteçler yalnız, yalnızca, sadece, ancak <p>11. ÜNİTE:</p> <ul style="list-style-type: none"> * Durum Ekleri (yan işlevler) * Ulaçlar –mE/(y)İŞ +iyelik + -(n)dEN önce/sonra/itibaren *Soru (imalı) <p>12. ÜNİTE:</p> <ul style="list-style-type: none"> *Sıfatlar (sıralanış) *Adlaşma sıfat+iyelik >ad * İlgeçler dışında, -(n)den başka, -(n)İN yanında, yanı sıra

Tablo 5 incelendiğinde *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* öğretim setinin yüksek seviyesinde, birleşik zamanlar ile zarf-fiillerin tamamının ve bağlaçların ise tamamına yakının verildiği görülmektedir. Durum eklerinin yan işlevlerinin de C1 seviyesinde yer aldığı anlaşılmaktadır. *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* öğretim setinde Türkçedeki dil bilgisi yapılarının tamamına yakının bulunduğunu ileri sürmek mümkündür. Eserde dil bilgisi öğretiminin ön plana çıktığı belirtilebilir.

3. İRANLI (FARS SOYLU) HEDEF KİTLE İÇİN DİL BİLGİSİ SIRALAMASI ÖNERİSİ

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe öğretim seti ile *Yedi İklim Türkçe* öğretim setinin dil bilgisi öğretimi bakımından birbirinden oldukça farklı anlayışa sahip olduğu anlaşılmaktadır. *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* öğretim setinde hemen hemen her alt başlıkta ve setin tamamında yoğun bir şekilde dil bilgisi öğretimi yapılmakta olduğu ve setin çalışma kitaplarının önemli bir kısmının dil bilgisi alıştırmalarına ayrıldığı ve ayrıca ek dil bilgisi alıştırmalarının olduğu küçük kitapçıklarında ilave kaynak olarak hazırlanmış görülmektedir. *Yedi İklim Türkçe* öğretim setinde ise dil bilgisi öğretiminin kısmî olarak yapıldığını ve daha çok temel dil becerilerine odaklanıldığını ileri sürmek mümkündür.

Türkçe ve Farsça arasında gerek kelime kadrosu ve gerekse dil bilgisi bakımından çeşitli benzerlikler bulunmakla birlikte özellikle fiil ve fiillere bağlı dil bilgisi konularında ise ciddi ayrılıklar mevcuttur. Örneğin Türkçedeki fiilimsiler ile birleşik zamanların bir kısmının Farsçada karşılığını bulmak veya bu yapılara Farsça ifade edebilmek neredeyse mümkün değildir. Bu sebeple İranlıların (Fars soylu) hazırbulunuşluk düzeylere dikkate alınarak hedef kitle tarafından öğrenilmesi kolay yapıların tespit edilerek öne alınıp öğretilmesi ve öğrenilmesi zor olan yapıların ise ileriye bırakılması yerinde bir uygulama olacaktır. Bu doğrultta İranlı (Fars soylu) hedef kitle için tarafımızdan önerilen temel seviye dil bilgisi sıralaması aşağıdaki gibidir:

Tablo 6: İranlılar İçin (Fars Soylu) Temel Seviye Dil Bilgisi Sıralaması Önerisi

TEMEL SEVİYE	
A1	A2
<p>1. ÜNİTE: * Tanışma Diyalogu * Alfabe * ı, i, o, ö, u, ü Seslerinin Öğretimi * Bu, Şu, O ne? Bu, Şu, O Kim? * mı? / değil * Çokluk eki -lAr, * Bulunma Hâl Eki -DA * Burada, Şurada, Orada * Var/yok * Bağlaçlar: ve, ama</p> <p>2. ÜNİTE * Emir / İstek Kipleri * Şimdiki Zaman -yor * Hâl Ekleri (-A, -I, -DAn, -IA) * İyelik Ekleri * Saatler * Bağlaçlar: hem... hem, * Zaman Zarfları: her gün, bazen, her akşam</p> <p>3. ÜNİTE: * -İmek Fiili * Belirli Geçmiş Zaman * İsimlerde Belirli Geçmiş Zaman * -DAn .. -A kadar * Bağlaçlar: Çünkü</p> <p>4. ÜNİTE: * -lI, -lIk, sIz ekleri * -ki /-DAki * Edat: için * Bağlaçlar: ne ... ne, ya ... ya, veya, yada</p> <p>5. ÜNİTE: * İsim tamlamaları * Şimdiki Zaman Resmi -mEktE * -(y)i-ken * Şimdiki Zamanın Hikâyesi -yordu</p> <p>6. ÜNİTE: * Belirsiz Geçmiş Zaman -mİş * İsimlerde Belirsiz Geçmiş Zaman * -(i)nci</p>	<p>1. ÜNİTE: *-Dan önce, -DAn sonra * -DIktAn sonra, -mAdAn önce * Sıfatlarda Pekiştirme * Bağlaçlar: fakat, lakin, belki, şayet</p> <p>2. ÜNİTE: * Gibi, kadar * Eşitlik -CE * Görelik -(y) göre * Bu nedenle, bu sebeple, bu yüzden,</p> <p>3. ÜNİTE: * Yeterlik (Şimdiki Zaman)</p> <p>4. ÜNİTE * İsimleştirme: -Iş * İsimleştirme: -mA * İsimleştirme: -mAk</p> <p>5. ÜNİTE: * -mAk İçin * -mAk üzere * -DAn başka * Bağlaçlar: Zira</p> <p>6. ÜNİTE: * Geniş Zaman * Yeterlilik (Geniş Zaman)</p> <p>7. ÜNİTE: * Şart kipi: Eğer, -sA, -IrsA * Dilek kipi: Keşke, -sA * Ad Cümlelerinde Şart * Dilek Kipinin Hikâyesi: -sAydI</p> <p>8. ÜNİTE: Genel Tekrar</p>

<p>* -DAn beri, -Dır</p> <p>7. ÜNİTE:</p> <p>* Gelecek Zaman -AcAk</p> <p>*-DAn daha</p> <p>* En</p> <p>*-mAk istemek</p> <p>8. ÜNİTE</p> <p>Genel Tekrar</p>	
---	--

Tablo 6 incelendiğinde, İranlı hedef kitle tarafından öğrenilmesinin kolay olduğu düşünülen veya diğer bir deyişle Farsçada birebir karşılığı olan dil bilgisi yapılarının ve Farsçadan Türkçeye girmiş olan ve her iki dilde de aynı anlam ve bağlamda kullanılan bazı bağlaçların temel seviyede öğretilmesi düşünülmüştür. Ayrıca İranlı hedef kitlenin anlamakta zorlandığı “Geniş Zaman” kipinin A2 kurunun sonuna bırakıldığı görülmektedir. Ayrıca “Gelecek Zaman” kipinin öğretiminin de A1 kurunun sonuna bırakıldığı ve öncesinde birleşik zamanlar kiplerinden “Şimdiki Zamanın Hikâyesinin” verildiği dikkati çekmektedir. Gelecek zaman kipi İran’da günlük konuşma dilinde hemen hemen hiç kullanılmamakta bunun yerine gelecekte yapılacak işler şimdiki zaman kipiyle anlatılmaktadır. Farsçadaki gelecek zaman kipi çoğunlukla yazılı dilde kullanılmaktadır. Bu sebeple hedef kitlenin erken bir dönemde gelecek zaman kipini öğrenmiş olsa bile bilgi düzeyinden beceri düzeyine aktaramayarak Türkçe anlatım sırasında kullanmadığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle gelecek zaman kipinin öğretimi A1 kurunun sonuna bırakılmıştır

Tablo 7: İranlılar İçin (Fars Soylu) Orta Seviye Dil Bilgisi Sıralaması Önerisi

ORTA SEVİYE	
B1	B2
<p>1. ÜNİTE:</p> <p>*Diye sormak, diye cevap vermek</p> <p>*Dolaylı Anlatım: Emir Kipi</p> <p>* Zarf-Fiil Ekleri -(y)ıp -mAdAn</p> <p>2. ÜNİTE:</p> <p>*Zarf-Fiil Ekleri: -(y)a ... -(y)a -(y)ArAk -mAyİp -An</p> <p>* Henüz, daha, hâlâ</p> <p>3. ÜNİTE:</p> <p>*Gereklilik: -mAlI, lazım</p>	<p>1. ÜNİTE:</p> <p>*Başlama Zarf Fiil Ekleri: -AlI, -DIğIndAn beri, -DI ... -AlI</p> <p>*Sıfat-Fiil Ekleri: -An, -DIk, -AcAk</p> <p>* -mAsInA rağmen / karşın</p> <p>* Bağlaçlar: yüzünden, dolayı</p> <p>2. ÜNİTE</p> <p>*Bitim Zarf-Fiil Ekleri : -AnA kadar, -IncAyA kadar, -AsIyA kadar</p> <p>* Zaman Anlatan Zarf Fiil Ekleri: -DIğI zaman, -DIğIndA, -AcAğI zaman, -IncA, -Ir... mAz</p>

<p>* Zorunluluk: -mAk zorunda, -mEyE mecbur</p> <p>4. ÜNİTE:</p> <p>* Edilgen Çatı</p> <p>* Tarafından</p> <p>5. ÜNİTE:</p> <p>* Birbiri</p> <p>* İşteş Çatı</p> <p>6. ÜNİTE:</p> <p>* Ettirgen Çatı</p> <p>7. ÜNİTE:</p> <p>* Dönüştü Çatı</p> <p>*Kendi dönüştülük zamiri</p> <p>8.ÜNİTE:</p> <p>Genel Tekrar</p>	<p>3. ÜNİTE:</p> <p>* Zarflar: Artık, zaten, şimdilik Hiç yoktan, hiç değilse Yalnız, yalnızca, sadece</p> <p>* Sıfatlaştırma: -sAl, î</p> <p>* Bağlaçlar: ki</p> <p>4. ÜNİTE:</p> <p>*Sebep Anlatan Zarf Fiil Ekleri: -DIĞI için, -DIĞIndAn, -AcAĞI için, -AcAĞIndAn</p> <p>5. ÜNİTE</p> <p>* Sıfat-Fiil Ekleri: -An, -DIK, -AcAk,- AsI, -mAz, -Ar, -MıŞ</p> <p>6. ÜNİTE:</p> <p>*Birleşik Çatılar</p> <p>*Boyunca, Süresince</p> <p>7. ÜNİTE:</p> <p>*Dolaylı Anlatım İsimlerin Dolaylı Anlatımı Fiillerin Dolaylı Anlatımı İstek Kipinin Dolaylı Anlatımı Soruların Dolaylı Anlatımı</p> <p>8. ÜNİTE:</p> <p>Genel Tekrar</p>
--	--

Tablo 7 incelendiğinde, İranlı hedef kitle tarafından öğrenilmesinin zor olduğu düşünülen fiilimsilerin öğretimine B1 seviyesinde başlandığı ve fiil çatılarının ise birer üniteye yayılarak verilmesinin ön görüldüğü anlaşılmaktadır. Farsçada işteş ve dönüştü çatı yapılarının bulunmaması ettirgen çatının ise dar bir çerçevede bulunması bu çatıların verdiği mananın Farsçada birbirinden köken olarak bağımsız iki kelime ile karşılanıyor olması hedef kitlenin hızlı bir şekilde Türkçedeki fiil çatılarını kavramasını güçleştirmektedir. Zarf-fiillerin önemli bir kısmı ile sıfat-fiil eklerinin tamamının B2 seviyesinde öğretilmesi tasarlanmıştır. Birleşik çatı yapısının Farsçada bulunmaması Türkçedeki birleşik çatılı fiillerdeki anlamın cümleye her çatı eki için bir kelime eklenmek suretiyle elde edilmesi hedef kitlenin birleşik çatıları kavramasını oldukça zorlaştırmaktadır. Bu neden bu yapının B2 seviyesinin sonuna doğru öğretilmesi düşünülmüştür.

Tablo 8: İranlılar İçin (Fars Soylu) Yüksek Seviye Dil Bilgisi Sıralaması Önerisi

YÜKSEK SEVİYE	
C1	C2
<p>1. ÜNİTE: * Zarf Fiil Ekleri: -mAk yerine, -AcAğInA, -AcAğI yerde, -mAktAnsA, -DIğI takdirde, -mAsI durumunda, -mAsI hâlinde</p> <p>2. ÜNİTE: * -mAksIzIn * -DIğI hâlde * -AcAğI hâlde * -cAsInA</p> <p>3. ÜNİTE: * -mEkIE beraber / birlikte * -İl+mEktEdİR * Hâl Eklerinin Yan İşlevleri * Edatlar: Dışında, -DEn başka, -(n) yanında, yanı sıra</p> <p>4. ÜNİTE: * Şart Birleşik Zamanları</p> <p>5. ÜNİTE: *Bütün Zamanların Hikâyeleri</p> <p>6. ÜNİTE: * Bütün Zamanların Rivayetleri</p> <p>7. ÜNİTE: Sürerlik, Tezlik * -I vermek * -A kalmak * -A durmak * -A yazmak * -A gelmek</p> <p>8. ÜNİTE: * Genel Tekrar</p>	<p>Bu seviye dilin son aşaması olup çeşitli edebi türlerin okutulması düşünülen bu seviyede dil bilgisi öğretimi yapılmamalıdır.</p>

Tablo 8 incelendiğinde, zarf-fiil eklerinin öğretiminin C1 seviyesinde tamamlandığı ve birleşik zamanların öğretimin de bu seviye sona erdiği dikkat çekmektedir. Türkçedeki birleşik zamanların önemli bir kısmının (mesela gelecek zamanın hikâye ve rivayet kipi) Farsçada muadilini bulmak oldukça zordur. Hedef kitle daha erken bir seviyede bu zamanları öğrense bile anlatım esnasında uzun bir müddet kullanamamaktadır. Bu nedenle birleşik zamanların öğretiminin C1 seviyesine bırakılması düşünülmüştür.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

“Ülkemizin son yıllarda yakaladığı hızlı büyümeden Türkçe de payını almaktadır. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığının, 2011 yılında Millî Eğitim Bakanlığından devralıp yürüttüğü Türkiye bursları projesine; 2011 yılında 8 bin öğrenci Türkiye’de eğitim görmek için başvururken bu sayı 2014 yılında 82 bin kişiye ulaşmıştır. Yurt dışında kurulan Yunus Emre Enstitüsü Kültür Merkezlerinin başlangıçta 235 olan öğrenci sayısı 2014 yılında ise yaklaşık 10 bin kişiye ulaşmıştır.” (Aksak Gönül vd. 2016, s. 337). Bu rakamlara dikkat edildiğinde Türk dilinin artık yabancı dil olarak ilgi gören diller kategorisinde yer almaya başladığı anlaşılabilir. Günümüzde Balkanlardan Afrika’ya Avrupa’dan Ortadoğu’ya kadar dünyanın oldukça çeşitli bölgelerinde gerek Türkoloji bölümlerinde, gerek Yunus Emre Enstitülerinde ve gerekse özel dil merkezlerinde yabancı dil olarak Türkçe öğretimi yapılmaktadır.

Güzel ve Barın (2013, s. 263) dil bilgisi sıralamasının önemine vurgu yaparak yapıların birbirini tamamlayıcı bir biçimde ve önceden çok iyi belirlenmiş bir plan dâhilinde öğrenciye sunulması gerektiğini belirtmektedirler. Türkiye’de, genel olarak üniversitelerin Türkçe öğretim merkezlerinde yabancı dil olarak Türkçe öğretim aracı olarak kullanılan dil öğretim setlerinde yapılan dil bilgisi sıralamalarının ana hatlarıyla birbirine benzediğini ileri sürmek mümkündür. Bu benzerliğin ortaya çıkışında türdeş olmayan sınıf ortamında Türkçe öğretmek durumunda olma ve Türkçe dil bilgisi konularını kendi içerisinde kolaydan zora, basitten karmaşığa doğru sıralama düşüncesi etkilidir. Ancak bilindiği üzere Türkçe tarihî süreç içerisinde pek çok dile etkileşim hâline girmiştir. Özellikle Arapça ve Farsça gibi Doğu dilleri ile Sırpça ve Bulgarca gibi Balkan dilleriyle bu etkileşimin üst düzeyde olduğu iddia edilebilir. Türkçe ve diğer diğer arasındaki karşılıklı etkileşimin bir sonucu olarak müşterek dil unsurlarının (kelime, deyim, atasözü) ve hatta müşterek dil bilgisi yapılarının ortaya çıktığı bilinmektedir. Hiç şüphesiz diller arasındaki ortaklıklar dil öğretimini kolaylaştırmakta ve hedef kitlenin amaç dili öğrenmeye karşı olan motivasyon düzeyini artırmaktadır.

Bu çalışmada, Türkçenin uzun tarihî ilişkilere sahip olduğu Farsça ile arasındaki ortalıklardan yola çıkılarak İran’da yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Fars soylu hedef kitlenin özelliklerine uygun yeni bir dil bilgisi sıralaması sunulmaya çalışılmıştır. Türkçe ve Farsça arasında ortaklık teşkil eden yapılar ile Farsçada birebir eşdeğerliliği bulunan Türkçe dil bilgisi yapılarının hedef kitleye daha önce verilmesi, İranlılar (Fars soylu) tarafından anlaşılmasının güç olacağı düşünülen yapıların ise kolaydan zora basitten karmaşığa ilkesi gözetilerek sonraya bırakılması düşünülmüştür. Bu çerçevede dil bilgisi sıralamalarında izlenebilecek yöntem için aşağıda bazı öneriler sunulmuştur:

1. Amaç dil ile araç dil arasında gramatikal ortaklıklar bulunuyorsa bu ortaklıkların dikkati alınması yararlı olabilir. İki dil arasındaki ortaklıklara vurgu yapılması hedef kitlenin motivasyonunu artırabilir.

2. Türkçenin yabancı dil olarak oldukça ilgi gördüğü İran, Mısır, Gürcistan, Afganistan gibi ülkelerde, alanda çalışan bölge diline hâkim okutmanlar tarafından hedef kitlenin hazırbulunuşluk düzeyine uygun dil bilgisi sıralamaları yapılmalıdır.

3. Yapılacak olan dil bilgisi sıralamalarını dikkate alarak hazırlanacak olan ders materyallerin kuşkusuz öğretim sürecini olumlu yönde etkileyecektir.

4. Dil bilgisi sıralamasının yanında kelime, deyim ve atasözü gibi ortak dil unsurlarının tespiti ve bu unsurlardan aşamalı bir şekilde faydalanılması dil öğretim sürecini kolaylaştıracaktır.

5. İranlılar (Fars soylu) tarafından kavranılmasının en zor olduğu düşünülen Türkçe dil bilgisi yapılarının öğretimi C1 seviyesine bırakılmıştır. Bu seviyedeki dil bilgisi konularının hedef kitle tarafından iyice özümsemiğinden emin olunmalıdır.

6. Türkçedeki fiilimsilerin önemli bir bölümünün Farsçada muadilini bulmak zordur. Fiilimsiler hedef kitle tarafından oldukça zor kavranılmakta ve ayrıca yazılı-sözlü anlatımda hedef kitlenin fiilimsileri kullanmamayı tercih ettiği veya kullansa bile oldukça hata yaptığı dikkati çekmektedir. Fiilimsi öğretimi, üzerinde dikkatle durulması gereken bir noktadır.

7. Hedef kitlenin öğrendiği yapıyı beceriye dönüştürüp anlatım esnasında kullanabilmesi önemlidir. Bu nedenle verilen dil bilgisi yapısını kullanmaya yönelik anlatım etkinlikleri yapılması oldukça yararlıdır.

8. Dil bilgisi öğretiminde mümkün olduğu kadar görsel materyallerden ve multimedya araçlarından faydalanılmalıdır. Öğretim esnasında görsel araçların işe koşulması öğretimin niteliğini artırmakla birlikte öğrenilen bilgilerin kalıcılığını da sağlamaktadır.

9. Dil bilgisi öğretiminde örnek seçimi de oldukça önemlidir. Seçilen örneklerin gerçek hayata uygunluğu gereklidir. Bu sebeple verilecek olan dil bilgisi yapılarını içeren seviyelere uygun veya uyarlanmış kurmaca olmayan gerçek dil malzemelerinin (afiş, broşür, ilan, köşe yazısı, reklam metni, duyuru, çeşitli anonslar, kullanma kılavuzları vb.) sınıf ortamına taşınması fayda sağlayabilir.

10. Hâlihazırda ülkemizde milyonlarca ifade edinilebilecek sayıda Suriyeli bulunmakta olup bu kitleye, özellikle devlet kurumları vasıtasıyla Türkçe öğretilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu sürecin kısa bir zamanda tamamlanmayacağı açık olup Arapça ve Türkçede gramatikal benzerlikler düşünülerek hedef kitle özelliklerine uygun dil bilgisi sıralaması geliştirilebilir.

KAYNAKLAR

- Akpınar, Y. (2001). “Son Dönem İran Türkçesinde Türkiye Türkçesinin Etkileri”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 17, Erzurum.
- Aksak Gönül, A. vd. (2016). “Yunus Emre Enstitüsü Ders Araç-Gereçlerinin Yunus Emre Enstitüsü Modeline Göre Değerlendirilmesi”, *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Yöntem ve Uygulamalar 1* (Ed. Develi, Hayati vd.), 337-369, Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
- Atsız Gökdağ, B. ve Doğan T. (2016). *İran’da Türkler ve Türkçe*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Barın, E. (1994). “Yabancılara Türkçe Öğretimi Metodu”, Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Dergisi, 17, 53-54.
- Barın, E. (2004). “Yabancılara Türkçe Öğretiminde İlkeler”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Güz, Sayı 1.
- Başar, U. ve Boylu, E. (2015). *İran’da Türkiye Türkçesinin Öğretimi* (Tespitler, Tahliller, Teklifler), Ankara: Öncü Kitap.
- Boylu, E. (2014). “Dil-Kültür İlişkisi ve İran’da Türkçe Öğretime Etkisi”. *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014(4), 19-28.
- Cemil, K. vd. (2010). *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe*, (ed. Engin Uzun, Nadir), Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Dilberipur, A. (1995). *Türkçe-Farsça Ortak Kelimeler Sözlüğü*, Ankara.
- Durmuş, M. (2013). *Yabancılara Türkçe Öğretimi* (2. Baskı), Ankara: Grafiker Yayınları.
- Eker, S. (2008). “Türkçe-Farsça İlişkilerine Ses, Biçim ve Tümcebilgisi Düzeylerinde Eşzamanlı Genel Bir Bakış”, *Essays on Turkish Linguistics. ICTL2008. The International Conference on Turkish Linguistics-Proceedings. Harrassowitz Verlag Wiesbaden: Antalya; 06/08/2008 - 08/08/2008*.
- Göçen, G. ve Okur, A. (2013). “Dil Bilgisi Eğitimi”, *Yabancılara Türkçe Öğretimi El Kitabı* (Editörler: Durmuş, Mustafa ve Okur, Alparslan), 333-356, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Güven, E. ve Berber Özmen, C. (2016) “Yabancı Dil Olarak Türkçe Dil Bilgisi Öğretimi”, *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Kuramlar-Yöntemler-Beceriler-Uygulamalar* (Ed. Yıldırım Faruk ve Tüfekçioğlu, Burak), 233-259, Ankara: Pegem Akademi.
- Güzel, A. ve Barın E. (2013). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Gültekin, İ. ve Kalfa, M. vd. (2015). *Yedi İklim Türkçe*, (ed. Barın, Erol vd.) Ankara: Yunus Emre Enstitüsü Yayınları.
- Johanson, L. (2002). *Structuralfactors in Turkic language contacts*. Richmond: Curzon Press.
- Kafkasyalı, A. (2009). *İran Türk Aşıkları ve Milli Kimlik*. (2. Baskı). Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.
- Kılınç, A. ve Duru, H. (2012). “Yabancı Dil Olarak Türkçe Dil Bilgisi Öğretimi”, *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi* (Ed. Kılınç, Aziz ve Şahin, Abdullah. 2. Baskı), 303-319, Pegem Akademi, Ankara.
- Kocayanak, D. (2016). “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde dil Bilgisinin İşlevi ve Öğretimi”, *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Yöntem ve*

- Uygulamalar 1* (Ed. Develi, Hayati vd.), 143-159, Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
- Köprülü, F. (1938). “Yeni Fariside Türk Unsurları”, *Türkiyat Mecmuası*, s.1-16.
- Kurt, M. (2016). “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Dil Bilgisinin İşlevi”, *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Kuramlar-Yöntemler-Beceriler-Uygulamalar* (Ed. Yıldırım Faruk ve Tüfekçioğlu, Burak), 261-266, Ankara: Pegem Akademi.
- Mo'in, M. (1375). *Ferheng-i Farsi*, Tahran: Entesarat-ı Honerruz.
- Sevim, A. ve Merçil, E. (2014). *Selçuklu Devletleri Tarihi Siyaset, Teşkilat ve Kültür* (2. Baskı), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Tokmak, N. (2001). *Telafluzlu Türkçe-Farsça Ortak Deyimler Sözlüğü*, Simurg Yayınları, İstanbul.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2012). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.